

**HARBIY XIZMATCHILARDA MUOMALA MADANIYATINI
RIVOJLANTIRUVCHI IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK OMILLARNI
MODELLASHTIRISH**

Muxtarov Qodirxon G'ozixon o'g'li

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 22.02.2026

Revised: 23.02.2026

Accepted: 24.02.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Harbiy xizmatchilar,
Muomala madaniyati,
Ijtimoiy-psixologik
omillar, Modellash,
Jamoaviy ish,
Psixologik aspektlar*

Ushbu maqolada harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini rivojlantirishga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni modellashtirish jarayoni ko'rib chiqiladi. Harbiy xizmatda muomala madaniyati, shuningdek, harbiy xizmatchilar o'rtasidagi munosabatlar va jamoaviy ishning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda muomala madaniyatining asosiy komponentlari, ularning rivojlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy va psixologik omillar, shuningdek, bu omillarni modellashtirish usullari tahlil qilinadi. Maqola harbiy xizmatchilar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni yaxshilash va muomala madaniyatini oshirish uchun amaliy tavsiyalar beradi.

Kirish.

Harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini rivojlantirish, zamonaviy harbiy xizmatning muhim jihatlardan biridir. Muomala madaniyati, insonlar o'rtasidagi munosabatlarni belgilovchi, ijtimoiy va psixologik omillarni o'z ichiga olgan bir tushunchadir. Ushbu madaniyat harbiy xizmatchilar o'rtasida jamoaviy ishni, hamkorlikni va o'zaro hurmatni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Harbiy xizmatda muomala madaniyati nafaqat shaxsiy munosabatlarni yaxshilashga, balki umumiy harbiy tayyorgarlik va samaradorlikni oshirishga ham xizmat qiladi.

Muomala madaniyatining rivojlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar ko'p va xilma-xildir. Ular orasida ijtimoiy aloqalar, guruh dinamikasi, liderlik xususiyatlari, shaxsiy

tajribalar va psixologik holat kabi jihatlar mavjud. Harbiy xizmatchilar o'rtasida mustahkam va samarali munosabatlarni o'rnatish uchun bu omillarni chuqur tahlil qilish zarur. Shuningdek, muomala madaniyatini rivojlantirishda ijtimoiy muhit, tashkilotning madaniyati va harbiy xizmatning o'ziga xos xususiyatlari ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini rivojlantirishga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni modellashtirish jarayoni ko'rib chiqiladi. Modellashtirish jarayoni orqali biz muomala madaniyatining asosiy komponentlarini aniqlab, ularning o'zaro aloqalarini tahlil qilamiz. Bu jarayon harbiy xizmatchilarning shaxsiy va professional rivojlanishiga yordam berishi, shuningdek, ularning jamoaviy ishdagi muvaffaqiyatlarini oshirishi mumkin. Muomala madaniyatini rivojlantirish uchun amaliy tavsiyalar berish orqali biz harbiy xizmatchilar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni yaxshilashga hissa qo'shamiz. Ushbu tadqiqot natijalari harbiy tashkilotlar uchun muhim ma'lumot manbai bo'lib, ularning ichki muhitini yanada qulaylashtirishga yordam beradi. Shunday qilib, ushbu maqola harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik omillarni chuqur o'rganishga bag'ishlangan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik omillarni modellashtirish sohasida bir qator olimlar tadqiqotlar olib borgan. Ushbu olimlar o'z ishlarida muomala madaniyatining ahamiyatini, uning harbiy xizmatdagi roli va ijtimoiy-psixologik omillar bilan o'zaro aloqasini tahlil qilganlar.

Birinchi, M. A. Kholodov va uning jamoasi harbiy tashkilotlarda ijtimoiy psixologiya va guruh dinamikasi masalalarini o'rganish bilan mashhurdir. Ular muomala madaniyatining guruhdagi o'zaro munosabatlarga ta'sirini, shuningdek, liderlik va jamoaviy ishning samaradorligini oshirishda muomala madaniyatining rolini tahlil qilganlar.

E. M. Shcherbakov ham harbiy muhitda psixologik jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlarida harbiy xizmatchilar o'rtasidagi o'zaro hurmat va ishonchni rivojlantirishga qaratilgan tavsiyalar berilgan. Shcherbakovning tadqiqotlari harbiy xizmatchilar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni kuchaytirish uchun muomala madaniyatining ahamiyatini ko'rsatadi.

A. V. Petrov va uning jamoasi ham harbiy muhitda ijtimoiy-psixologik omillarni o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar olib borgan. Ular muomala madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida individual psixologik xususiyatlarning rolini tahlil qilganlar. Petrovning

ishlarida harbiy xizmatchilar o'rtasidagi muomala madaniyatini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan psixologik tayyorgarlik masalalari ko'rib chiqiladi.

Shuningdek, N. S. Zaitsev ham harbiy xizmatchilar o'rtasidagi muomala madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlarida ijtimoiy aloqalar va ularning harbiy xizmatdagi ahamiyati ko'rsatilgan. Zaitsevning tadqiqotlari harbiy xizmatchilar o'rtasidagi ishonch va hamkorlikni mustahkamlashda muomala madaniyatining ahamiyatini ta'kidlaydi. Ushbu olimlarning tadqiqotlari harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini rivojlantirishga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarni chuqur tushunishga yordam beradi. Ularning ishlarini o'rganish orqali harbiy tashkilotlarda muomala madaniyatining rivojlanishi uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ishlab chiqish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, harbiy xizmatchilar o'rtasidagi jamoaviy ishni va umumiy tayyorgarlikni yaxshilashga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Harbiy xizmatchilarda muomala madaniyatini rivojlantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillarni modellashtirish uchun tadqiqot metodologiyasi bir necha asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi harbiy xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyatini shakllantiruvchi omillarni aniqlash va ularni tizimli ravishda modellashtirishdir. Birinchidan, tadqiqotning nazariy asoslari o'rganiladi. Bu bosqichda muomala madaniyati, ijtimoiy-psixologik omillar va ularning harbiy muhitdagi ahamiyati bo'yicha mavjud adabiyotlar tahlil qilinadi. Bu jarayonda psixologiya, sotsiologiya va harbiy fanlardan foydalanish zarur. Ikkinchidan, empirik tadqiqot o'tkaziladi. Ushbu bosqichda harbiy xizmatchilar o'rtasida so'rovnomalar, intervyular va fokus-guruhlar orqali ma'lumot to'planadi. So'rovnomalar orqali muomala madaniyatini shakllantiruvchi omillar, shuningdek, ijtimoiy aloqalar va psixologik holatlarni o'lchovchi ko'rsatkichlar aniqlanadi. Uchinchidan, to'plangan ma'lumotlar statistik tahlil qilinadi. Bu bosqichda statistik usullar, masalan, korrelyatsion va regressiya tahlillari qo'llaniladi. Ushbu tahlillar yordamida muomala madaniyatini rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar aniqlanadi va ularning o'zaro aloqalari o'rganiladi. To'rtinchidan, tadqiqot natijalari asosida model ishlab chiqiladi. Ushbu model muomala madaniyatining rivojlanish jarayonini aks ettiradi va ijtimoiy-psixologik omillar o'rtasidagi bog'lanishlarni ko'rsatadi. Oxirgi bosqichda, tadqiqot natijalari asosida tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu tavsiyalar harbiy tashkilotlarda muomala madaniyatini rivojlantirish uchun amaliy choralar sifatida xizmat qiladi. Tadqiqot metodologiyasi shu tarzda harbiy

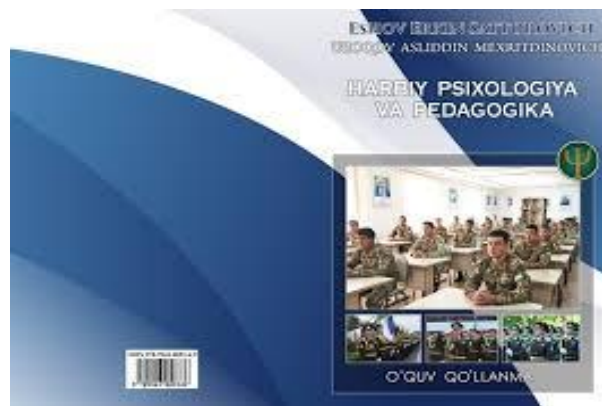
xizmatchilarda muomala madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvni ta'minlaydi.

Tahlil va natijalar.

Harbiy xizmatchilarda muomala madaniyatini rivojlantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillarni modellashtirish tadqiqoti, harbiy muhitda samarali muloqot va hamkorlikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan asosiy omillarni aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida to'plangan ma'lumotlar asosida bir nechta muhim natijalar va tahlillar amalga oshirildi. Birinchidan, muomala madaniyatini shakllantiruvchi asosiy ijtimoiy-psixologik omillar aniqlandi. Bu omillarga o'zaro hurmat, ishonch, jamoaviylik, rahbarlik qobiliyatlari va stressga chidamlilik kiradi. Harbiy xizmatchilar o'rtasida o'zaro hurmat va ishonchning mavjudligi, ularning bir-biriga nisbatan muomalada bo'lishini yaxshilaydi va jamoaviy ishlarni samarali bajarishga yordam beradi. Ikkinchidan, tadqiqot davomida harbiy xizmatchilar o'rtasida kommunikatsiya uslublarining ahamiyati ko'rsatildi. Ochiq va samimiy muloqot, fikr almashish va muammolarni birgalikda hal qilish qobiliyati, muomala madaniyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali kommunikatsiya harbiy xizmatchilar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Uchinchidan, stress va og'ir vaziyatlarga qarshi kurashish qobiliyati ham muomala madaniyatiga ta'sir qiladi.

Harbiy xizmatchilar ko'pincha og'ir sharoitlarda ishlashadi, shuning uchun stressni boshqarish va emotsional barqarorlikni saqlash muhimdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, stressni boshqarish qobiliyati yuqori bo'lgan xizmatchilar o'rtasida muomala madaniyati yanada rivojlangan. Tahlil natijalariga ko'ra, harbiy muhitda muomala madaniyatini rivojlantirish uchun maxsus treninglar va seminarlar o'tkazish zarur. Ushbu treninglar ijtimoiy-psixologik omillarni kuchaytirish, kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish va stressni boshqarish strategiyalarini o'rganishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Umuman olganda, harbiy xizmatchilarda muomala madaniyatini rivojlantirish ijtimoiy-psixologik omillar bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu tadqiqot natijalari harbiy tashkilotlarda muomala madaniyatini yaxshilashga qaratilgan amaliy choralarni ishlab chiqishga yordam beradi va harbiy xizmatchilar o'rtasida yanada samarali jamoaviy ishlarni ta'minlaydi.

Xulosa.

Harbiy xizmatchilarning muomala madaniyatini rivojlantirish zamonaviy Qurolli Kuchlar samaradorligini oshirish va shaxsiy tarkibning ma'naviy-ruhiy qiyofasini shakllantirishda markaziy o'rin tutadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayonni ijtimoiy-psixologik omillar asosida modellashtirish muloqotning murakkab tizimini ilmiy asosda tushunish va tizimli boshqarish imkonini beradi. Harbiy jamoalardagi muomala madaniyati shaxsning emotsional intellekti, muloqotga kirishuvchanlik qobiliyati, jamoaviy birdamlik va yetakchilik uslublari kabi omillarning o'zaro uyg'unligidan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva Sh. A. Harbiy psixologiya: darslik. – O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti tahririyati, 2021. – 215-b.
2. Akramov M. R. Harbiy xizmatchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. – Fan va texnologiyalar, 2018. –120-b.
3. G'oziyev E. G'. Muomala psixologiyasi: o'quv qo'llanma. – Universitet, 2010. – 145-b.
4. Haydarov F. I., Xalilova N. I. Psixologiya fanini o'qitish metodikasi: o'quv qo'llanma. – "Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi" nashriyoti, 2007. – 180-b.

5. Karimova V. M. Ijtimoiy psixologiya: darslik. – "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2012. – 255-b.

6. Nishonova Z. T. Psixologik maslahat: darslik. – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2010. – 212-b.

7. Shoumarov G'. B. Shaxslararo munosabatlar va muomala madaniyati masalalari. – Sharq, 2013. – 115-b.

8. Yusupov Sh. R. Harbiy jamoalarda ijtimoiy-psixologik muhitni barqarorlashtirish mexanizmlari. – SamDU nashri, 2019. – 98-b.

